

Иван Вазов

Запалените снопи
(Една сцена, неописана от
Тургенева)

Беше близо пред жътва.

По полето, по пожълтелите стърнища, лежаха редове кръстци, наслагани по всяка посока, очаквайки да бъдат откарани на гумното и да прашят под кремъците на диканята. Тия дълги редове снопи наумяваха трупове по едно бойно поле, което жестоката битка бе посеяла със своите безчислени жертви. Само че това бойно поле беше радостно и благословено. Победата бе спечелена не от желязото и огъня, а от честния труд и от производителната ръка на работливия селянин. И картината беше спокойна, весела. Но доктора М., знаменития софийски ловец, съвсем не тая картина го занимаваше. Вървейки по слокове и през стърнища, той назърташе за лов. Очите му и слуха му бяха нащрек не ще ли изхвъркне отнякъде пдпдък или заек, за да го свали с верния удар на оръжието си. Ненадейно един заек изскокна зад близките кръстци. Докторът гръмна, но видя, че дивечът избяга нататък здрав и читав, незасегнат от брабонките, и изчезна от погледите на хрътката и на ловеца. Кучето със сърдит и плачевен лай се шураше наляво и надясно, изгубило дирята на жертвата си. Докторът го извика назад, като се убеди, че изърва лова, и прилекна в сянката на едни кръстци, за да си почине.

Той извади папироска, драсна кибрит, запали я и запуши.

Но едвам дръпна два пъти с наслада цигарото си, той забележи, че до него се пуши нещо.

– Ах! – извика той, като видя, че един сноп гореше, запален от невнимателно хвърлената неугасена кибритена клечка.

Той скокна и взе да тъпче с крак. Но пламъчетата бързо пълпеха, прехвъркваха по изсъхналите и възпламеняющи като прахан класове. Той заудря с дръжката на пушката, но това още разпаляше огъня. В няколко секунди пламъците обгърнаха целия кръстец, па се разпространиха и по другите, що образуваха реда. Те запращаха зловещо сред гъст дим.

Докторът правеше отчаяни усилия да угаси пожара, подпомогнат от ветреца. Огънят изядаше алчно и немилостиво натрупаното богатство на селския труд, пълпеше по стърнището и заплашваше другите кръстци.

Смаян от тая беда, той не знаеше какво да прави повече и бързо закри през нивата, да се отдалечи.

Откъм селото се появиха селяни. Те идеха тичешком насам, към димящите се кръстци. Те му викаха да чака. Неколцина носеха дълги пръти. Лицата им бяха свирепи от гняв.

Докторът разбра критическото си положение и че напразно ще иска

да се освободи с бяг от разлютените селяни. Той знаеше, че ще бъде съсипан с бой, и съобрази едничкото средство, за да избегне тая зла участ. Той дочака селяните.

– Ти ли запали, господине? – извика единия, стар шоп, с небръсна черно лице, твърде грубо, което гневът правеше зверско.

– Що запали кръстците бе? – кряскаше другият, белобрад, нисък и хром селянин, с див поглед, като замахна с климията, без да удари.

Докторът извика:

– Франк консул!

И захвана да батка някои най-употребителни български думи, размесени с френски фрази, с помощта на които да им обясни, че не нарочно е запалил снопите, като придружаваше оправдателната си реч със силно ръкомахане.

Късият шоп му грабна пушката. Докторът се разсърди от тая дързост и се спусна да си я вземе, желающ да остане в ролята си на горд чужденец.

– Тоя не е българин бе!

– Какъвто ще да е! – извика стария шоп със зверското лице и го затегли за ръката, като псуваше.

Пристигнаха и други шопи.

– Тоя ли запали бе снопите ми? – викаше яростно, облян с пот, един сух селянин, гологлав.

– Този бе, този!

– Не го пускайте, майка му стара.

– Дайте да го научим как се пали людско добро.

Ужасеният доктор усети дъхът на вино. Селяните бяха пили!

– Франк консул! – извика пак той, като си блъскаше юмука по гърдите.

Но селяните не разбраха или не искаха да разберат какъв е тоя господн. Те го стреляха със злобни погледи, като го обсипваха със сърдити въпроси и с псувни. Те се трупаха застрашително около него.

Като гледаше тия яростни, изкривени от гняв лица, нему му се стори, че е паднал в ръцете на людоеди в някой тихоокеански остров... Той с учудване забележи странната прилика на одного от тях с Фридриха Велики – чийто образ, заедно с образите на други знаменитости, имаше у тях в албума си. Същите ъгловати черти, заострен нос, с остър ястребов поглед; друг един шоп – който му грабна пушката – приличаше удивително на Виктор Хюго, един Виктор Хюго в диво състояние, зъл и неукротим. Един друг шоп пък, много яростен, с лице черно, с дебели

бърни попукани и с глава, вместо с шапка, забрадена неизвестно защо с кърпа, наумяваше Менелика... Но бурята, която гърмеше около него, не му оставяше време да се любува на тия шопски копия на велики хора и той със своя размесен език и с движения им обясни, че е неволно причинил пожара, показа им една клечка кибрит и я хвърли на земята, за по-голяма нагледност.

– А! Ей го! Сам си изповяда: с кибрит запални снопето! – извика она, който приличаше на Фридриха Велики.

– Ах ти, жено! – извика стопанинът на кръстците. – Питайте го, защо запали? Да се огрей ли?

Но Виктор Хюго ревеше:

– Тая ръка трябва да я отсечем! Така е, така е, на парчета!

Стопанинът гледаше кръстците си как се изпепеляваха и плачеше.

Дойдоха още селяни.

– Какъв е този бе?

– Инженер – каза някой си; – аз съм му продавал мляко в София.

– Що чини той в нашите ниви? Шо си не стои при жена си... тамо ней...?

– Дайте пък ние да му запалим брадата! – каза фридрих Велики.

– Да го закараме в село, хайде!

– Дайте да го вържем!

Докторът хвана да прави движение, като че брои пари, за да им докаже, че е готов да заплати стойността на изгорелите кръстци. Той би искал да им каже, че е готов да плати двойно и тройно цената, която би му показал стопанинът, но понеже се беше осъдил да не знае български език, той се изнуряваше в отчаяни ръкомахания, които нищо не обаждат на селяните. После трети път извика решително:

– Бен франк консул!

– Консул бил бре – извика един, който разбра що значеше тая дума.

– И секретар да е, и княз да е – да не пали мъката ни с кибрит – вържи Фридрих Велики.

– Ох, моите кръстци, отидоха, пепел станаха! – вайкаше се стопанинът на нивата.

Виктор Хюго поиска да го върже.

Докторът се размахна гневно и го удари силно по лакътя. Виктор Хюго се разсърди, блъсна доктора, па го хвана за предницата.

Няколко юмука и мушканици се изсипаха по снагата на консула. Два пръга се стовариха по рамената му.

– Дръжте бре!

И няколко попукани ръце извиха неговите отзад. Един селянин му ги върза с пояса си.

– Сега в село! – заповяда Фридрих Велики.

– Чакайте, стражар иде!

Те се спряха, като видяха, че селски стражар се задава запъхтян. Той беше видял отдолу пожара и навалицата и бързаше да види що има.

Докторът извика с плачевен глас на стражаря:

– Аман бе, ела ме отърви бе! Де се намирам аз: при прага на българската столица ли, или в дивата Дахомея?

По заповед на стражаря развързаха ръцете на пленника. Той се тръшна на земята сломен.

– Какво искате от господин доктора бе? – попита стражарят.

– Той ме запали! – извика стопанинът на нивата.

– По погрешка бе, брате! – И докторът обясни и на стражаря, по български вече, как се случило нещастieto. – Кажи му – продължи той, като посочи притежателя, – че аз съм готов да запламя стойността на изгорелите кръстци. Колко струва загубата? Тройно ще я дам. Колко лева?

– Нечем му левовете! – извика неутешимия Стоян. – Аз си искам снопето. Мъката си сакам да видя тука, за която съм се трошил и потил. Затова ли господ даде берекет, запази ни от суша и град, затова ли сях, жънах, събирах и когато да се порадвам, да дойде негова милост да даде огън на снопето?

И Стоян с разсъзлени очи гледаше димящите снопи. Най-после стражарят го принуди да вземе щедротa възнаграждение, що му даде докторът. Той скри парите в пазвата си и пак продължаваше да бърби, да се отчайва и да се вайка.

– Но този човек е идиот! Получи си двойно загубата. Сега защо квичи? – каза докторът, като отминаха нататък със стражаря.

– Извинявайте ги, господин докторе – казваше му стражарят усмихнат. – Тия селяни са прости хора. Те обичат да се радват на рожбата си, да завлечат снопите на хармана. Там ще ги вършеят, ще се радват децата, ще се повозят на диканята; после ще си закарат житото в града на пазара да си го продават, както е обичая; после да се черпят в кръчмата и да се хвалят кому нивата колко е родила и колко хванало житото. Тъй виждат и сладостта на парите, сиреч. А сега, тоя селянин дохожда тука и вижда само пепел – разправяше му добродушно интелигентния стражарин, сам земеделец по-преди и запознат с психологията на българския селянин-земеделец.

София, 1903

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4186>]